

SARS yi Tinyiketela eka Nhlengeleto wa Xibalo lowu Antswisiweke no Hatlisa hi 2025/26

Tshwane, 21 Mudyaxihi 2025 – Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga (SARS) byi lemuka mitlhontho ya mpfuneto wa swa timali leyi tiko ri hlanganaka na yona. Hi tshembekile eka vutinyiketeri bya hina ku tirhela rixaka hi xindzhuti na vuswikoti. SARS yi tlanga xiave xa nkoka eka nhlengelelo wa swibalo leswi seketelaka mphakelo wa vukorhokeri bya mani na mani. Hi amukela vutihlamuleri byo fikelela mpimaniso wa xibalo wa 2025/26 lowu tivisiweke hi Holobywa wa Timali Ttn Enoch Godongwana. Holobywa, eka Mbulavulo wa Mpimanyeto namuntlha, u tivisile mpimaniso wa xibalo wa lembeximali ra 2025/26 wa R1.986 trillion. Mpimaniso wa xibalo wu ta ehenhla ka masungulo ma mbuyelo wa xibalo wo hetelela wa SARS wa 2024/25, lowu nga R1.86 trillion, R8.9 billion ku tlula Mpimaniso lowu Pfuxetiweke.

Nkatsakanyo wa Mpimanyeto wa 2025.

Swi fanele ku tekeriwa enhlokweni leswaku ku na mitshunelokulu eka mikumbetelo ya swa ikhonomi ya misava , leyi voneke mpfuxeto wo ya hansi hi Nkwama wa swa Timali wa Misava yo fana na mbonako wa nkulo wa swa ikhonomi ya misava ya 3.3% ku ya eka 2.8%. Mpfuxeto wa misava wu na nkucetelo wo kongoma eka mikumbetelo ya swa ikhonomi ya laha kaya eka 2025/26 lowu vulavulelaka GDP yitsongo, ku katsa na Inifulexini ya Mixavo ya Vatirhisi ehenhla ka Mpimanyeto wa Nyenyakulu 2025.

GDP yitsongo eka 2025/26 yi pfuxetiwele ku ya hansi ku ya eka R7.87tr (+6.3% lembe hi lembe) ku suka eka R8.00tr (+7.0% lembe hi lembe) leyi vikiweke eka Mpimanyeto wa 2025 na R8.02tr (+6.5%) eka MTBPS 2024 Hi ntiyiso, ikhonomi yi hleketeleriwa ku kula hi 1.5% hi 2025/26, ku ya hansi ku suka eka 1.8% na 1.6% eka Mpimanyeto wa 2025 na MTBPS 2024 hi ku landzelelana. Mbonako lowu pfuxetiweke lowu yaka hansi wu kombisa mbonako wo tsana eka vanakulobyekulu va vaxavisi na nkulo lowu anakanyiwaka wa le hansi exikarhi ka mikwetlembetano ya nxaviselano leyi kulaka, mihundzuluxo ya makete ya swa timali, na mbangu lowu nga bvumbekiki swinene. Ku engetelela, mbonako wu kombisa swiphiso swa xivumbeko xa swa ikhonomi ya laha kaya leswi phikelelaka, swo fana na swipimelo swa netiweke ya swa mafambiselo leswi hlanganisiweke.

Hi nyiketo wa swiyimo swo tika swa ikhonomi ya misava na laha kaya, mpimaniso wa xibalo wa R1.986 trillion i mpimaniso lowu tlhontlhaka. Mpimaniso lowu tivisiweke hi Holobye wu sindzisa vutihlamuleri eka SARS ku simeka mapfumba mo tlakusa xibalo. Ku londza swikweleti i rin'we ra wona, kwalaho SARS yi ta hlatlisa ngopfungopfu ntirho wo londza swikweleti hinkwaswo, hi xikongomiso xo karhi eka swikweleti leswi nga kanetiwangiki. SARS yi twisisa mitlhontlho ya swa ikhonomi ya Afrika-Dzonga na nkucetelo lowu leswi swi nga va ka na wona eka ntsengo wa nhlaxoxikarhi ya swikweleti leswi londziweke.

Xileriso xa SARS xi simekiwile eka nhlengeleto wa xibalo, ndlandlamuxo wa vulandzelelanawu na mfambiso wa nxaviselano lowu nga enawini. Swa nkoka, leswi swi katsa nxopaxopo wa matirhelo ma swa ikhonomi na hi ndlela leyi matirhelo malama ma nga kucetelaka mihlengaleto ya xibalo xa khasitomo na xibalo. Hi ku tirhisa phurogireme ya yona ya vulandzelelanawu kahle, SARS yi vekiwile kahle ku hlengaleta xibalo hinkwaxo lexi kolotiwaka nkwama.

Hi ku simeka phurogireme ya vulandzelelanawu, SARS yi famba hi mhaka ya leswaku vahakelaxibalo va tshembekile no lava ku pfunetiwa ku fikelela swiboho swa vona swa xinawu. Ku endla tano, SARS yi nyika nhlamuselo na ntiyisiso eka vahakelaxibalo ku fikelela swiboho swa vona no ku endla swi olova no rhelela ku endla thiransakixini na nhlango. Laha swi faneleke, SARS yi sindzisa swiboho swa xinawu hi ndlela ya vutihlamuleri.

Vuakatiko bya swa timali, na mfumo wa tiko ra hina ku kumisisa vumundzuku bya hina, swi lava leswaku hi tirha ku fambisa switirhisiwa swa laha kaya ku hakelo swikongomiso swa hina. Xileriso xa xinawu xa SARS xi kotisa mfumo ku hakelela vukorhokeri bya nkoka. Vukorhokeri lebyi byi hlayisa lava nga sirhelelekangiki swinene exikarhi ka hina, byi yisa vana eswikolweni, ku hakela tiphenxeni, ku hangalasa mipandzwa ya vana, no hlayisa lava pfumalaka mitirho.

Lokohiletlhelo SARS yi hisekela ku nyika nhlamuselo ya swa xinawu, yi hlayisa timfanelo ta vahakelaxibalo ku tirhisa timfanelo teto hi nawu naswona. Timfanelo leti exikarhi ta tin'wana ti katsa ku kombela leswaku tihakelo ti yimisiwa kumbe ti hakeriwa hi switolomente, kumbe ku kaneta xikweleti. Hi nkaalo, ndlela leyi nga emahlweni yi ta tlhontlha swinene tanihiloko hi lava ku hlohlotela vahakelaxibalo ku hakela hi ntsakelo swikweleti swa vona na mitlheriso leswi kayiveleke. SARS yi hlohlotela vahakelaxibalo ku tirha na hina eku hakeleni ka swikweleti leswi kayiveleke. Hi tlhela hi tiyisisa

vahakelaxibalo lava landzelerisaka leswaku hi ta tirhisa switirho hinkwaswo swa xinawu ku avela ndzhwalo wa xibalo hi ku ringana no ololoxa nkavulandzelelanawu.

Eka lembeximali ra 2024/2025, SARS yi pfunile ku hunguta mpimo wa vupfumalantirho wa nkanu hi ku gangisa no letela ku tlula 800 wa vatirhi vantshwa ku londza swikweleti. Ntirho lowu wu sungurile hi riqingho naswona laha swi faneleke, lowu katseke ntholo wa switirho swa xinawu eka vahakelaxibalo laha tinyiketeleke eka nhlngano. Vuxokoxoko byi simekiwile eka mivono ku sukaeka swihlovo swa switiviwa swa vandla ra vunharhu.

SARS yi tekile tidyondzo ta nkoka ku suka eka pfhumba ro londza swikweleti ya 2024/25. Matshalatshala lama fanele ma fikisa eka nhlengeletohansi wa R20 billion.

Ku fikelela mpimanyiso wa xibalo lowu pfluxetiweke lembe leri, SARS yi:

- Pfluxeta no tirhisa tlhantlho wa switiviwa lowu ndlandlamuxiweke na vutlharinkantumbuluko ku bvumbunula mixungeto ya vulandzelelanawu bya xibalo, ku pfala vangwa ra xibalo, no antswisa nkatsakanyo wa mipimo ya vulandzelelanawu. Hi ku hlanganisa swihlovo swa switiviwa swa vandla ra vunharhu leswi ndlandlamuxiweke, swo fana na vuxokoxoko bya le bangi na nongoloko wa vatirhi, sisiteme yi nga othometa mihlahluvo ya xibalo hi ndlela leyi engetelekeke naswona hi ndlela yo hetiseka wu boxa malinghena leyi mangaleriwaka ehansi, kwalaho ku tiyisisiwa matshalatshala mo lwa na mpapalato wa xibalo.
- Lwa na ikhonomi leyi nga riki enawini, ngopfungopfu eka tisekithara ta xibalo xa le henhla to fana na fole, xihoko na switshivelwa. Hi ku tirhisa nsindziso lowu ndlandlamuxiweke ehenhla ka ngungumeriso, tinhundzuencyeto, na tithiransakixini ta makete ya vantima, SARS yi kongomisile eka ku vuyisela milahlekelo leyikulu ya xibalo no lwa na vulandzelelanawu eka nkarhi lowu taka eka tisekithara leti ta ikhonomi leyi nga riki ya ximfumo.
- Ndlandlamuxa tshaku ra xibalo hi ku boxa no tsarisa vanhu hi nandzelelelano na mabindzu lama tirheke khale ehandle ka sisiteme ya xibalo ya ximfumo. Kongomisa eka tisekithara leti tikaka ku ti hakerisa xibalo eka ikhonomi leyi nga riki ya ximfumo, ngopfungopfu mabindzu lamatsongo na vanhu lava titirhaka, ku seketela mfambiso wa xibalo lowu engetelekeke no pfuna ku hunguta vutiseketeri eka tshaku ta xibalo ro khuma.
- Pfala vangwa ra xibalo hi ku vekisa eka vuswikoti na tisiteme leswi ndlandlamuxiweke.

*Khomixinara wa SARS, Ttn Edward Kieswetter u vurile leswaku "mpimaniso wa xibalo lowu pfluxetiweke lowu engetelekeke wu vula leswaku SARS yi fanele ku endla swo tala ku fikelerisa vutomi byo antswa eka vaaki hinkwavo va Afrika-Dzonga. Hi nkankaneto, SARS yi tlanga xiave xa cinco na xihatlisisi hi mali ya mpfuneto ya kwalomuya ka 90% ya tirhiselo ra mali ya mfumo, leswi nga swa nkoka eka mphakelo wa mpandzwa wa phenxeni ya vudyuhari, vukorhokeri bya rihanyo na nyiketo wa vukorhokeri bya swa vanhu handle ka swona vaakikuloni a va ta yingayingeka. I vutihlamuleri leri hi byi amukelaka hi vumunhu, naswona hi ta tiyimela ku byi fikelela". "Ku khensa ka mina ku ya eka vahakelaxibalo na vaxavisi lava landzelerisaka, lava yeke emahlweni va tlanga xiave xa vona eku akeni ka tiko ra hina, **ndza khensa**. Eka vatirhi hinkwavo va SARS, ntirho wa n'wina na vutinyiketeri swi vangama swinene. Mali ya tiko ya xibalo leyi mi yi hlengeletaka i ngativutomi leyi kotisaka mfumo ku aka Mfumo wa vuswikoti. **Ndza mi losa!** - u hetisile".*

Mayelana na vuxokoxoko hi xitalo, u komberiwa ku tihlanganisa na SARSMedia@sars.gov.za